

Täysistunto

Tiistai 7.11.2023 klo 14.04—17.57

6. Hallituksen kirjelmä Eduskunnalle Ahvenanmaan maakuntapäivien aloitteesta, joka sisältää ehdotuksen laiksi vaalilain muuttamisesta

Muu asia M 3/2023 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Keskustelu, edustaja Löfström.

Keskustelu

15.17 **Mats Löfström r:** Ärade fru talman! I det här initiativet av Ålands lagting föreslås att vallagen ändras så att en av Finlands Europaparlamentariker väljs från landskapet Åland för att kompensera för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförts till unionens kompetensområde. För två veckor sedan behandlade vi en lagmotion i samma ärende som jag har undertecknat.

Det här är ett förslag som hela Ålands självstyrelse står bakom. Lagtinget gör inte den här typens initiativ ofta. Senast var år 2018 i exakt samma ärende.

Genom självstyrelsen har landskapet Åland en unik och långt utvecklad självstyrelse som innefattar överförd lagstiftnings- och förvaltningsmakt från Finlands riksdag och regering. Då landskapet tillsammans med resten av landet godkände ett inträde i Europeiska unionen, överfördes även en betydande del av denna lagstiftningsmakt till unionen.

Europeiska unionen erkänner endast länder som sina medlemmar och därmed är bestämmelserna om dessa organ även uppbyggda runt medlemsstaterna. Självstyrda områden inom unionens medlemsstater kan inte tilldelas representation i unionens organ i eget namn, utan endast ifall medlemsstaterna internt beslutar att fördela makten så.

Vissa självstyrande områden inom unionen har tidigare erhållit egna ledamotsplatser i Europaparlamentet. Som exempel beslöt Danmark att överlåta ett av sina mandat i Europaparlamentet åt självstyrda Grönland. Även Belgien har tilldelat landets tyskspråkiga region en egen plats.

I motsats till ovanstående exempel har Finland hittills beslutat att inte ge ett av landets mandat i Europaparlamentet till Åland, detta trots att Ålands konstitutionella ställning genom självstyrelselagen är betydligt starkare än andra lagstiftande regioners ställning i Europa. Då man vid anslutningen till EU fattade beslut beträffande bestämmelserna om hur Finlands representanter skulle väljas, valde man en linje där hela landet utgjorde en enda

Pöytäkirjan asiakohta PTK 51/2023 vp

valkrets. I regeringens proposition beträffande lagförslaget poängterades dock att landskapet Åland innehar en särställning som baserar sig på den då gällande regeringsformen och som har garantier även i internationell rätt.

För att kompensera att Åland även överlät lagstiftningsbehörighet till unionen ansågs det befogat att genast inleda förhandlingar med unionen om att Finland skulle tilldelas en extra plats i Europaparlamentet. Därmed klargjorde den dåvarande regeringen att en åländsk representant är konstitutionellt berättigad. Vidare poängterades att landskapets möjligheter att påverka den nationella beredningen av gemenskapsärendena, då främst lagstiftning, bör tryggas i tillräcklig grad.

Även statsminister Vanhanens andra regering klargjorde senare behovet av att kompensera landskapet Åland för den behörighet som genom EU-medlemskapet har överförs till unionens kompetensområde. Som en följdåtgärd av ratificeringen av Lissabonfördraget, genom vilket Europaparlamentets betydelse och makt i EU:s beslutsprocess ökade, fattade statsrådet den 23 april 2009 ett principbeslut om Ålands medverkan och inflytanden i EU-ärenden. I principbeslutet, som gäller tills vidare och vilket riksdagens grundlagsutskott senast 27 april 2018 understrukt, stadgas att regeringen ska medverka till att utveckla landskapets inflytande på arbetet i Europaparlamentet och att i kommande förhandlingar på gemenskapsnivå om fördelningen av parlamentsplatser hävda Ålands internationella särställning och självstyrande status.

Grundlagsutskottet har tidigare granskat frågan och senast i dag gett ett nytt utlåtande. Utskottet har konstaterat att trots att förslaget inte kan ses direkt förenligt med proportionalitetsprincipen finns det inga konstitutionella hinder för att Åland ska få en egen plats. Grundlagsutskottet har slagit fast att lösningen på frågan om Ålands representation i Europaparlamentet i sista hand måste vara politisk.

Ärade talman! Europaparlamentet godkände tidigare i år ett förslag om att platserna i parlamentet utökas och att Finland får en plats till. Finlands platser ökar således från 14 till 15. I och med att Europeiska unionens medlemsstater självständigt bestämmer om fördelningen av sina ledamotsplatser i Europaparlamentet, kan det konstateras att frågan om en åländsk plats hör till riksdagens lagstiftningsbehörighet. Faktumet att Finland tilldelas en ytterligare plats i parlamentet möjliggör nu att i enlighet med tidigare principbeslut säkerställa Ålands representation inom EU:s organ utan att antalet mandat tillgängliga för de registrerade partierna i riket i praktiken skulle minska.

Arvoisa rouva puhemies! Kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi, osa maan toimivallasta päättää itsenäisesti lainsäädännöstään siirrettiin unionille. Unionin jäsenmaille on hyvitetty tämä toimivallan siirto antamalla pysyvä edustus unionin päättävissä elimissä. Tämä on tärkeä edellytys sille, että Suomella on realistiset ja tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valvoa etujaan ja vaikuttaa Euroopan unionin kehitykseen.

Ahvenanmaalla on itsehallintolain nojalla ainutlaatuinen ja pitkälle kehitetty itsehallinto, johon sisältyy siirretty lainsäädäntö- ja hallintotoimivalta Suomen eduskunnalta ja hallitukselta. Kun maakunta yhdessä muun Suomen kanssa hyväksyi liittymisen Euroopan unioniin, siirrettiin myös merkittävä osa tästä lainsäädäntövallasta unionille. Kyseisestä toimivallan siirrosta ja ainutlaatuisesta erityisasemastaan huolimatta maakunnalla ei ole omaa edustusta Euroopan unionin elimissä. Euroopan unioni tunnustaa ainoastaan maita jäsenikseen, ja näin ollen EU:n elimiä koskevat säännökset on rakennettu jäsenvaltioiden ympärille. Tietysti itsehallinnolliset alueet unionissa ovat aiemmin saaneet omat edustajan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 51/2023 vp

paikat Euroopan parlamentissa. Esimerkiksi Tanska päätti luovuttaa yhden edustajanpaikoistaan Euroopan parlamentissa itsehallinnolliselle Grönlannille. Myös Belgia sai unionin aikaisemman laajenemisen yhteydessä pitää ylimääräisen edustajanpaikan sillä perustelulla, että paikka annetaan maan saksankieliselle vähemmistölle, jonka suhteutettua väestölukua voidaan verrata Ahvenanmaan väestölukuun.

Koska, arvoisa puhemies, Euroopan unionin jäsenvaltiot päättävät itsenäisesti Euroopan parlamentin edustajanpaikkojensa jaosta, voidaan todeta, että kysymys Ahvenanmaan edustajanpaikasta kuuluu eduskunnan lainsäädäntövaltaan. Se tosiseikka, että Suomelle annetaan yksi lisäpaikka parlamenttiin, mahdollistaa nyt sen, että Suomi aikaisempien periaatepäätösten mukaisesti varmistaa Ahvenanmaan edustuksen EU:n elimissä ilman, että valtakunnassa rekisteröityjen puolueiden edustajanpaikat vähenisivät. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Sitten edustaja Kokko.

15.24 Jani Kokko sd: Arvoisa puhemies! Tästä varmasti saadaan, toivottavasti ihan tulevaisuudessa, hyvää demokratiakeskustelua aikaiseksi. Ainakin Euroopan parlamentin vaalien osalta olen pitänyt hyvänä sitä, että Suomessa koko maa on yhtä samaa vaalipiiriä, josta valitaan tasa-arvoisesti ne henkilöt, jotka sitten Suomea, suomalaisia ja laajemmin omia eurooppalaisia puolueyhmiään edustavat Euroopan parlamentissa. Tiedostan kyllä sen perinteen ja historian ja sen merkityksen, mikä Ahvenanmaan maakunnalla ja sen erityisasemalla osana Suomen tasavaltaa on, ja se on hieno arvo sinänsä. Mutta ehkä tässä suhteessa peräänkuuluttaisin nimenomaisesti sen hallintorajan ja hallintoyksikön sijaan nimenomaan sitä demokraattista näkökulmaa, jossa kaikilla kansalaisilla Suomessa riippumatta siitä, missä he asuvat, on ihan yhtäläiset oikeudet siihen, ketkä voivat asettua Euroopan parlamentin vaaleissa ehdolle, riippumatta siitä, mistä paikkakunnalta he ovat, ja ennen kaikkea, että koko maasta heitä voidaan äänestää. Mikään ei estä tavallaan nykyjärjestelmässä sitä, etteikö niin sanotusti Ahvenanmaan edustaja voisi nousta jo nykyjärjestelmänkin puitteissa Euroopan parlamenttiin, mikäli kansalaiset demokraattisesti katsovat, että sille annetaan se painoarvo, että hänet nimenomaan sinne Euroopan parlamenttiin halutaan lähettää. Tässä suhteessa, kun tämä keskustelu varmasti EU-vaalien lähestyessä tulee entisestään lisääntymään, toivoisin, että otettaisiin ehkä enemmän myös tätä demokraattista näkökulmaa tässä huomioon.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Löfström.

15.26 Mats Löfström r: Ärade fru talman! Den här frågan är av principiell vikt för Åland eftersom Ålands lagting har gett ifrån sig beslutandemakt på samma sätt som Finlands riksdag utan att ha blivit kompenserat för den. Enligt Ålands självstyrelselag fördelas behörigheten kring lagstiftningen på riksdagen och på lagtinget, och till exempel gällande miljö, en stor EU-fråga, är de frågorna till 100 procent lagtingets behörighet. Den makt som lagtinget gav ifrån sig gavs till den Europeiska unionen utan att Åland och lagtinget blev kompenserade på samma sätt som riksdagen genom en plats vid ministerrådet samt också de platser som Finland fick i Europaparlamentet. Så även om man här kan säga att Åland också representeras av de Europaparlamentariker som Finland väljer, finns det en stor skillnad eftersom lagtinget har gett ifrån sig sin behörighet till EU, och det var en behörighet som inte gick via riksdagen eftersom den lagstiftningsmakten är exklusiv för lagtinget. Därför är det

Pöytäkirjan asiakohta PTK 51/2023 vp

här initiativet av Ålands lagting — en rätt att ge initiativ som lagtinget har och som man använder väldigt sällan — ytterst motiverat.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Tiivistetty käännös.

[Tulkki esittää puheenvuorosta suomenkielisen yhteenvedon]

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.